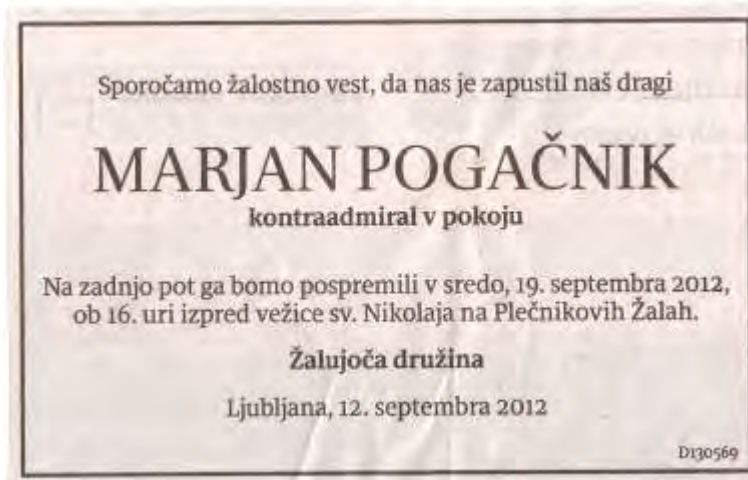

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju

V slovo kontraadmiralu Marjanu Pogačniku

Kapetan bojne ladje Marjan Pogačnik, 1985

Sredi tega meseca sem v Delu pretresen prebral osmrtnico, da je 12. septembra 2012 po težki bolezni preminil prijatelj »Mali«, kontraadmiral Marjan Pogačnik.

Vedno sem ga klical »Mali«, pa čeprav je bil višji od mene. Tudi on je mene vedno klical »Mali«, ker sem bil pač manjši od njega. Čudno, kajne! A ni bilo!

Bila sva sošolca na Šoli ljudske obrambe v Beogradu v obdobju 1979/1980. Edina Slovenca na šolanju za generale – admirale, pa sva se družila po tej in tudi po »nacionalni liniji«. No, družile so naju tudi druge stvari, vendar o tem ne bom govoril in razkrival ozadja. Lahko samo povem, da mi je povsem zaupal kot izkušenemu protiobveščevalcu, saj je imel zanimive izkušnje s tujimi

obveščevalnimi službami. No, tudi domače ga niso pustile na miru ... Tako sva postala prijatelja.

Prvi in zadnji slovenski admiral – podmorničar

Naredil je zares uspešno mornarsko kariero, saj je bil prvi in verjetno tudi zadnji slovenski admiral – podmorničar. Vedel je sicer za avstro-ogrskega častnega admirala Richarda Pogatschnigga – Pogačnika (1838–1895), začetnika torpedistike, vendar ni bil povsem gotov ali je spadal v gorenjsko vejo njihove rodovine ... Oba sta bila zelo uspešna.

Razlog za uspeh je bil zelo preprost: bil je zaljubljenec v morje in svoj podmorniški poklic. Bil je tudi trmast kot vsak Gorenc!

Kot večina mornarjev je bil tudi velik kavalir. Znan je bil po izjavi, da je »podmornica podobna ženski!« Tudi soproga Ana, Črnogorka, ga ni mogla umiriti, pa sta se nazadnje ločila. Svojim otrokom pa je bil skrben oče.

Marjan Pogačnik je bil rojen 1941 v Ljubljani. V Mojstrani je obiskoval osnovno šolo, v Splitu pa je končal vojaško mornariško gimnazijo. Vojaško mornariško akademijo je v obdobju 1959–1962 obiskoval v Divuljah pri Splitu, da bi zatem opravil tudi desetmesečno specializacijo za podmorničarje. Od čina podporočnika do kapetana fregate je prebil na podmornicah, skoraj 23 let.

Poveljnik podmornice, Marjan Pogačnik

V letih 1973–1976 je v Leningradu kot tretji v rangu z odličnim uspehom končal znano sovjetsko Višjo pomorsko štabno-poveljniško akademijo. Kot eden od kandidatov za čin admirala je v obdobju 1979–1980 v Beogradu končal Šolo ljudske obrambe s prav dobrim uspehom.

2. skupina 25. razreda Šole ljudske obrambe v Beogradu 1979/80

(Stoji prvi z leve podpolkovnik MFK, tretji generalpodpolkovnik Dragan Ilić, načelnik Šole, čepi drugi z leve podpolkovnik Špiro Niković in zadnji – kapetan fregate Marjan Pogačnik)

Po končanem »admiralskem šolanju« je poveljeval 88. podmornškemu divizionu JVM. V letih 1985–1986 je bil postavljen na admiralski položaj kot načelnik štaba in nato poveljnik Vojaško pomorskega sektorja v Boki Kotorski, leta 1988 pa postavljen za poveljnika 5. vojaško pomorskega sektorja v Pulju. Admiralski izpit je uspešno opravil sredi leta 1990, da bi bil zatem 22. decembra 1990 povišan v čin kontraadmirala, v svojem 49 letu starosti.

Vojaško pomorski sektor v Pulju je bil pretežno namenjen za protidesantno obrambo slovenskega dela obala in celotne Istre, seveda v sodelovanju z Ljubljanskim in Reškim korpusom. Sektor je bil sestavljen iz pomorskih in pehotnih enot, enot podpore in zalednih ustanov. Tako je pomorski del predstavljal divizion desantnih ladij in dveh pomorskih oporišč (Molat in Lošinj), medtem ko je pehotni del predstavljal motorizirana brigada (Pulj) in dve partizanski brigadi (Pazin in Pulj), kakor tudi razne enote podpore in zaledja sestava divizion – bataljon.

Upokojen je po lastni zahtevi 17. julija 1991. Po zimi je prebival v Mojstrani, poleti pa je jadral po Jadranu.

Bil je član Zveze slovenskih častnikov in eden od ustanoviteljev Društva za ohranjanje podmorniške tradicije Slovenije. Je tudi avtor učbenika o podmornicah in soavtor monografije Podmorničarstvo Jugoslavije.

Večkrat je javno nastopal na TV kot komentator ob izredni pomorskih dogodkih (nesreča podmornice Kursk). Slovenska Wikipedija je objavila članek o njem, ki pa je dejansko prepis mojega članka iz Enciklopedije Slovenije, ki glasi takole:

POGAČNIK, Marjan (Ljubljana, 24. 4. 1941), kontra-admiral. L. 1962 je v Splitu končal mornariško vojaško akademijo, 1976 v Leningradu poveljniško-štabno akademijo in 1980 v Beogradu Šola ljudske obrambe JLA. Opravljal je poveljniške naloge v podmorniških enotah, ndr. v pomorskih vojnih sektorjih Boka Kotorska (načelnik štaba 1985–86) in Pulj (poveljnik 1986–91). Objavljal je strokovne članke in napisal učbenik *Taktika podmornic* (Split 1980). Julija 1991 se je na svojo željo upokojil. (N. Krn.)

Enciklopedija Slovenije, št. 16/str. 161

Kakorkoli, admiral Pogačnik je celih 30 let trdno stal na braniku jugoslovanske in slovenske pomorske meje na Jadranu! Zato bi si res zaslužil dostojen spomin in tudi vojaški pogreb.

Pa se je, na žalost, uštel! Namreč, srčno si je želel dostojen vojaški pogreb. No, dejansko pa so se nazadnje ušтели tisti, ki so hoteli nekako zabrisati spomin na njega.

Slovenska TO se ga je odrekla!

Kot večina mladih slovenskih častnikov in generalov – akademcev, se je tudi admiral Pogačnik ob razbijanju Jugoslavije znašel v nezavidljivem položaju, saj smo vsi dobro vedeli, da se proti svoji domovini in ljudstvo ne moreš boriti! V usodnem trenutku pa mnogi niso imeli izhoda. Odločali so na hitro, pogosto intuitivno, mnogi za pasivno delovanje, tudi (tajno) sodelovanje, skoraj vsi pa so se predčasno upokojili. Enako je ravnal junija 1991 tudi admiral Pogačnik in tako nobena enota VPS Pulja pod njegovim poveljstvom ni sodelovala v desetdnevnih spopadih junija 1991, za kar si je prislužil najstrožji ukor s strani načelnika GŠ JLA!

Sam mi je nekaj dni zatem pripovedoval, da je zahteval predčasno upokojitev in obenem slovenski TO ponudil svoje strokovne (mornariške) usluge, ki pa niso bile sprejete.

Tudi javnosti je julija 2011 na POP TV povedal kaj je ponudil slovenski strani: kot poveljnik VPS je umaknil vse enote v neposredno bližino Pulja in predlagal, naj slovenska stran zasede Savudrijo, s čemer bi rešila tudi obmejno vprašanje v Istri. Vsekakor je to dokaz, da slovenski vojaški arhivi čuvajo še nekaj skrivnosti oz. da nekateri niso pripravljeni razkriti vse okoliščine slovenskega osamosvajanja.

Ker ni bil sprejet v slovensko TO, se je razočaran podal v civilne vode in se posvetil pomorskemu turizmu ter z najeto jahto križaril (prevažal turiste) po Jadranu. Le pozimi se je vračal v svojo Mojstrano ...

Kot mornar pa ni mogel mirovati. Ni mogel pozabiti niti zapustiti svojih tovarišev in prijateljev s podmornic. Srečevali so se, obujali spomine, pisali monografije ...

Marjan Pogačnik – Mali, pred Mojstrano

Spomenik si je postavil na kopnem – v Pivki

Večina admiralov, tudi slovenskih, ima po nenapisani tradiciji spomenike v bivših vojnih lukah, predvsem v Pulju. Izjema sta le dva: v Sežani stoji spomenik titularnemu kontraadmiralu Karlu Ferdinandu Schonti – Žonti (1841–1911), plemenitemu Seedanku, ki je vodil pomorsko ekspedicijo v Mehiki, od koder je pripeljal tudi Mehičanko – soprogo.

Kontraadmiral Marjan Pogačnik pa si je sam postavil svojevrstni spomenik v Pivki v Parku slovenske vojaške zgodovine – podmornico!

Marjan Pogačnik in Vojko Gorup izpred P-913, v Pivki, 2012

Po večletnem in vztrajnem prizadevanju pri črnogorskih vladi in vojaških oblasteh, je skupaj z skupino svojih zvestih podmorničarjev uspel v nenavadnem podvigu, da je Črna gora podarila Sloveniji diverzantsko podmornico P-913 z imenom »Zeta«, zatem pa je organiziral njen prevoz (iz Tivta do Barija prek Italije) v Pivko, kjer je sedaj na ogled kot glavna atrakcija v Parku vojaške zgodovine.

Gre za žepno podmornico iz razreda »Una«, dolgo 19 metrov in težko 76 ton, zgrajeno 1980 v Jugoslaviji, ki je tudi plod slovenske pameti in (bivše) vojaške industrije, zlasti elektronske (Iskra). Torej, gre tudi za tehnični spomenik!

Podmornica na vlačilcu podjetja CEM – TIR v Pivki aprila 2011

V realizaciji svoje ideje je imel vsestransko podporo javnosti in občine Pivka, le za prevoz ni bilo vladnega denarja. Brezplačni prevoz je nato prek Italije v 4 dneh opravil Silvano Corniali, lastnik privatnega podjetja CEM–TIR iz Vrtojbe. Dne 17. aprila 2011 je bila podmornica prepeljana v Pivko, v Park vojaške zgodovine. Sledila je obnova in po letu dni je bila P–913 predstavljena javnosti.

Črnogorski in slovenska obrambna ministrica (levo) in admiral Pogačnik (desno) v podmornici, Pivka, 2012

Zdaj je podmornica tam kjer ji je mesto – v Parku (slovenske) vojaške zgodovine v Pivki. Tako je tudi admiral Pogačnik prispeval svoj osebni delež pri dokazovanju, da smo Slovenci vendarle tudi pomorski narod. Imel je podporo bivše obrambne ministrice Ljubice Jelušič, zato je prejel tudi njeno pisno zahvalo. Skupaj so se zatem glavni akterji še slikali v sami podmornici!

Slovo brez vojaških časti

Čeprav je SV 2009 iz svojega Pravila službe črtala določilo, da imajo generali in admirali pravico do vojaškega pogreba, je vendarle ostalo določilo, da vlada vsakokrat odloča kdo bo še deležen vojaškega pogreba.

Predlog, da se admiral Pogačnik pospremi na zadnjo pot z vojaškimi častmi, je trenutni obrambni minister v imenu vlade zavrnil. Verjamem, da bivša obrambna ministrica to vsekakor ne bi storila ... Žalostno, pa resnično.

Okrog 150 pogrebcev, predvsem znancev in prijateljev pokojnega admirala Pogačnika, zlasti tistih iz Hrvaške in Črne gore, so bili vidno razočarani, češ, zadnji slovenski admiral JVM bo pokopan – brez vojaškega pogreba! Razen dveh praporščakov v veteranskih in enega v uniformi SV, ni bilo videti nobene mornariške (častniške) uniforme, pa četudi bi se zelo spodobilo, da bi trenutno edini slovenski admiral, na mestu pomočnika načelnika GŠ SV, izkazal vsaj pietetno gesto do svojega pokojnega znanca in admirala!

Izredno gesto spoštovanja do pokojnega admirala Pogačnika so pokazali predstavniki Pivke, saj so se pogreba udeležili župan Robert Smrdelj in oba podžupana, Andrej Godina in Boris Rebec, pa tudi vsi pripadniki Parka vojaške zgodovine na čelu z vodjo, mag. Jankom Boštjančičem, ki so prinesli tudi skupni venec!

No, največje presenečenje je šele sledilo: od pokojnega admirala Pogačnika se je najprej poslovila Istra s Puljem in Dalmacija s Splitom, le slovenskega govorca ni bilo! Pesnik je nekoč zapisal tudi verz o nehvaležni materi – domovini!

Prvi se je od admirala Pogačnika poslovil dr. Luciano Del Bianco, puljski in kasneje istrski župan, tudi poslanec hrvaškega Sabora, družinski prijatelj, ki je poudaril zasluge admirala Pogačnika, da se v Pulju in celotni Istri ni zgodil noben incident in ni padla nobena nepotrebna žrtev! Drugi hrvaški (in zadnji) govorec, upokojeni hrvaški viceadmiral Friderich Moretti, Pogačnikov mentor in predhodnik na položaju poveljnika podmorničarjev, je orisal uspešno častniško in admiralsko kariero svojega naslednika in utemeljeno uvrstil admirala Pogačnika med slavno plejado slovenskih pomorščakov in admiralov v treh vojnih mornaricah na Jadranu (Tegetthoffa, Kocha, Černija, Broveta in drugih).

Tujci nam morajo to povedati, čeprav prijateljsko in celo na pogrebu!

No, k sreči sem že leta 2005 kontraadmiralu Pogačniku in prijatelju »Mali«, našel dostojno mesto v knjigi Slovenska vojaška inteligenca. Uspel sem ga uvrstiti tudi v Enciklopedijo Slovenije.

Radi zgodovinske resnice naj dodam še naslednje: Pokojni admiral Pogačnik je zapustil Pulj že 25. junija 1991, nato pa je poveljevanje takoj prevzel kapetan bojne ladje Vladimir Barović, načelnik štaba VPS. Ko je bil zatem septembra 1991 Barović povišan v čin kontraadmirala in postavljen za načelnika Vojaško-pomorskega območja v Splitu, je odločno zavrnil že prvi ukaz načelnika GŠ JLA, da raketira Pulj. Zato je bil takoj degradiran in zamenjan in je 29. septembra 1991 na Visu naredil častni samomor.

Črnogorski mediji so takrat poročali o viteški smrti njihovega admirala, dejansko pa je bil kontraadmiral Barović sin slovenske matere iz okolice Ilirske Bistrice. To mi je pred leti povedal admiral Pogačnik. Ko sem hotel kontraadmirala Barovića uvrstiti na seznam slovenskih admiralov, se je njegova soproga, Črnogorka, odločno zoperstavila moji nameri, zato sem jo opustil.

Zadnji poveljnik, kapetan bojne ladje Petar Rakić, je razformiral VPS Pulj, pri čemer mu je vse do septembra 1991 vneto pomagal tudi kontraadmiral Pogačnik, pa se je tako JLA umaknila iz Istre brez incidenta in nepotrebnih žrtev! Veliko zaslug za takšen razplet, po trditvah nekdanjega župana Pulja, ima prav admiral Pogačnik!

Nekaj prijateljskih utrinkov o »Malem«

Ob tem žalostnem trenutku pa moram dodati še nekaj prijateljskih utrinkov, ki sva se jih spominjala ob vsakem srečanju.

Med šolanjem v Beogradu so bili predvsem zanimivi najini šegavi pogovori, saj sva drug drugem govorila »Mali«, pa mnogi niso razumeli, zakaj je pravzaprav šlo. Napeto je postajajo, ko sva se začela pogovarjati v narečju, on v gorenjskem, jaz, »Tamau« pa v prleškem.

No, dejansko smo nekakšno »triperesno deteljico« sestavljali trije: skupaj s takratnim podpolkovnikom Špirom Nikovićem, poveljnikom planinske brigade v Kranju, ortodoksnim Črnogorcem, poznejšim generalpodpolkovnikom, ki je odlično govoril slovensko.

Ob smrti maršala Tita, maja 1980, smo se že prvega dne odpravili v stavbo Narodne skupščine v Beogradu, kjer sem pri znancu, gardnem častniku vojaške varnosti, izprosil dovoljenje za stranski vhod, pa smo tako vsi trije skupaj salutirali v poslednji pozdrav svojemu Vrhovnemu poveljniku OS SFRJ. Menda smo bili med prvimi častniki ...

Znani smo bili predvsem po tem, da smo se pred vsakim izpitom, teh pa je bilo kar nekaj, podali v restavracijo »Avala«, ki se je nahajala za stadionom »Partizan«. Tam smo vedno naročili »duplo« pleskavico in seveda dvojno veliko pivo. Proti polnoči smo se peš podali na Banjico, med hojo glasno prepevali, utrujeni legli k počitku in zjutraj pogumno in brez treme šli na vse izpite. Špiro in jaz sva navadno briljirala med devetico in desetko, medtem, ko se je »Mali« zadovoljeval s sedmicami in kakšno osmico.

Ker smo seminarske naloge pisali v parih, je »Mali« predlagal, da to nalogo prevzamem jaz. Tako sem izbral temo o varnostni problematiki pohoda 14. partizanske divizije na Štajersko, za kar sva prejela čisto desetko. Vendar je nastal resen problem, saj bi jaz, kot edini predstavnik vojaške varnosti, končal Šolo ljudske obrambe kot prvi v rangi, medtem, ko bi bil Špiro, kot poveljnik brigade šele četrti. Pred samo zaključno promocijo mi je bilo sporočeno, da so nama z »Malim« zmanjšali oceno na devet, pa sem tako jaz končal šolanje z odličnim uspehom na 4. mestu, Špiro je bil drugi, »Mali« pa je vseeno dosegel prav dobri uspeh. Na koncu smo bili vsi troje zadovoljni, saj smo bili v razdobju

1989/91 povišani v čin generala – admirala. Potem se je naša deteljica razpadla, le »Mali« mi je julija 1990 v Barbarigi priredil prijateljski ribji piknik.

Slovenske tečajnice na raznih tečajih v Šoli ljudske obrambe smo vneto vabili v našo triperesno družbo in jim skušali tolmačiti zapletene vojaško-strateške probleme. No, najboljši inštruktor je bil »Mali«, ki se je zares izkazal kot izvrsten kavalir, saj je vsako obdaril z rdečo vrtnico, ki so rasle na šolskem (okrasnem) vrtičku. In, glej, presenečenje, na dan pogreba 19. septembra 2012, sem eno od njih videl na TV zaslonih.

Verjetno ni niti vedela, da žalujemo za prijateljem, »Malim«, za prvim in zadnjim slovenskim admiralom – podmorničarjem!

* * * * *

ODMEVI

Mnogi obiskovalci z zanimanjem ogledujejo (in fotografirajo) podmornico v Pivki, saj je še nikoli niso imeli prilike videti – na kopnem! Fotografijo mi je poslal eden od obiskovalcev spletišča in bil začuden, da je admiral Pogačnik pokopan brez vojaških časti, četudi je Sloveniji naredil dovolj uslug.

Podmornica P-913 ZETA

Podmornica sodi v razred jugoslovanskih diverzantskih podmornic UNA. V obdobju od 1981 do 1989 je bilo v Splitu izdelanih šest teh podmornic: P-911 Tisa, P-912 Una, P-913 Zeta, P-914 Kupa, P-915 Soča in P-916 Vardar. Služile bi naj za skrivno polaganje minskih polj in dostavo diverzantov na sovražni teritorij. Po razpadu Jugoslavije so bile prepeljane v Črno Goro, razen P-914 Kupa, ki se je v času spopadov nahajala na remontu v Splitu. Po sklepu vlade Črne Gore so bile ali razrezane ali poklonjene različnim republikam bivše Jugoslavije kot muzejski eksponati. (Izpodriv površinski: 76t, podvodni: 88t; dolžina 18,80m, premer 2,7m, srednji gaz: 2,4m; hitrost: pod vodo: 8 vozlov, na površju: 7 vozlov; podvodna avtonomija: 96 ur; največja globina 120m, posadka 4 + 6 diverzantov; orožje: 4 na dnu ležeče mine ali 4 potopne mine)